

Gabriel Wyner

NAVŽDY PLYNULE

Jak se **rychle** naučit
cizí jazyk a **nikdy**
ho **nezapomenout**

Jan Melvil
publishing

Gabriel Wyner

NAVŽDY PLYNULE

Jak se rychle naučit cizí jazyk a nikdy ho nezapomenout

Copyright © 2014 by Gabriel Wyner

All rights reserved.

This translation published by arrangement with Harmony Books, an imprint of the Crown Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.

Podle anglického originálu *Fluent Forever: How to Learn Any Language Fast and Never Forget It* vydalo v edici *Žádná velká věda* nakladatelství Jan Melvil Publishing v Brně roku 2020. Žádná část této knihy nesmí být nijak použita či reprodukována bez písemného svolení s výjimkou krátkých citací jako součásti kritických článků a recenzí.

Překlad Libuše Mohelská

Odpovědná redaktorka Irena Hanušová

Šéfredaktor Marek Vlha

Redakční spolupráce Zuzana Kačerová

Sazba, grafická úprava David Dvořák

Obálka Pavel Junk

Jazyková korektura Vilém Kmuníček

Tisk a vazba PBTisk, a. s., Příbram

Vydání první

Jan Melvil Publishing, 2020

melvil.cz

Chyby a připomínky: melvil.cz/erratum

Pochvaly a recenze: melvil.cz/kniha-navzdy-plynule
nebo libisemi@melvil.cz

Diskutujte o knize s hashtagem #navzdyplynule

Knihla vyšla také elektronicky.

ISBN 978-80-7555-071-2

OBSAH

Předmluva k českému vydání	11
1: Úvod: Bodej, bodej, bodej	13
Začátky	14
Podvodníkům to občas vyjde: Tři klíče k učení se jazykům	16
Plán hry	18
Jak dlouho trvá dosáhnout plynulosti?	20
Co udělat hned teď: Cesta vpřed	23
2: Nahráváme: Pět principů, jak skoncovat se zapomínáním	29
1. princip: Posilte zapamatovatelnost vzpomínek	30
2. princip: Na maximum využijte lenost	40
3. princip: Neopakujte. Vybavujte si.	42
4. princip: Počkej, počkej! Neříkej mi to!	46
5. princip: Přepište minulost	49
Všechno je v načasování: Konec zapomínání	53
Co udělat hned teď: Naučte se pracovat se systémem intervalového opakování	63
3: Hra se zvuky	69
Natrénuj ucho, přeprogramuj mozek	73
Natrénuj pus, dostaň tu holku	81
Natrénuj oko, uvidíš vzorce	88

Co udělat hned teď: Osvojte si zvukový systém svého cílového jazyka	95
4: Hra se slovy a symfonie slova	101
Kde začít: O meruňkách se toho moc nenapovídá	104
Hry se slovy	108
Rod ředkve	113
Co udělat hned teď: Naučte se svých prvních 625 slov se vši doprovodnou hudbou	119
5: Hra s větami	129
Síla vstupu: Váš jazykový stroj	130
Zjednodušovat, zjednodušovat:	
Děláme z velbloudů komáry	140
Čas na příběhy: Jak si zapamatovat vzorce	144
O Arnoldu Schwarzeneggerovi a vybuchujících psech:	
Mnemotechnické pomůcky na gramatiku	148
Síla výstupu: Váš jazykový kurz na míru	152
Co udělat hned teď: Naučte se svoje první věty	155
6: Hra s jazykem	166
Stanovení cílů: Vaše slovní zásoba na míru	167
Slova o slovech	170
Čtení pro potěchu i užitek	175
Porozumění slyšenému pro pecivály	178
Řeč a hra na tabu	182
Co udělat hned teď: Zkoumejte svůj cílový jazyk	188
7: Epilog: Přínosy a požitky učení se jazykům	195

SADA NÁSTROJŮ

Galerie: Průvodce výukovými kartičkami, které vás naučí jazyk	203
Umění výukových kartiček	210

První galerie: Výslovnostní trenážéry vlastní výroby	217
Druhá galerie: Vaše první slova	225
Třetí galerie: Vaše první věty – jak se je učit a jak je používat	241
Čtvrtá galerie: Poslední sada kartiček na slovní zásobu	263
Glosář pojmů a nástrojů	271
Přílohy	289
Příloha 1: Výukové materiály ke konkrétním jazykům	291
Příloha 2: Odhady náročnosti jazyků	297
Příloha 3: Materiály k systémům intervalového opakování	301
Příloha 4: Klíč k mezinárodní fonetické abecedě	308
Příloha 5: Vašich prvních 625 slov	329
Příloha 6: Jak používat tuhle knihu v kombinaci s klasickým jazykovým kurzem	344
Poslední poznámka (k technologiím)	347
Poznámky	348
Poděkování	355
Rejstřík	357

---

3. KAPITOLA

Hra se zvuky

Přízvuk jest duše řeči; přízvuk dodává jí citu a pravdy.
—JEAN-JACQUES ROUSSEAU, *EMIL, ČILI O VYCHOVÁNÍ**

Jsme rytíři říkající: "Eki eki eki eki kapang
zût nojt!"

—RYTÍŘI, KTEŘÍ DONEDÁVNA ŘÍKALI „NI“
MONTY PYTHON A SVATÝ GRÁL

Dvě kapitoly jsme strávili chytrými řečmi o učení se a paměti a musíme si přiznat, že jsme zatím moc skutečné práce neudělali. Nenaučili jste se žádná užitečná slovíčka, a teď se vám navíc chystám říct, abyste *neotevírali* učebnici gramatiky. Místo toho se společně vydáme na výpravu do země zvuků. Probereme řadu důvodů, které mě k tomu vedou, nejdůležitější z nich je ale tenhle: Když si nejste jisti, jak váš jazyk zní, jste odsouzeni učit se místo jednoho jazyka hned *dva*.

V ideálním světě chodí psaný jazyk a mluvená řeč společně, ruku v ruce. Volně si předávají slova, v náročných místech si navzájem pomáhají a vůbec, dost si to spolu užívají. Pak se přidáte

---

* Přeložil Antonín Krecar (Olomouc: R. Promberger, 1926). Pozn. red.

vy, bavíte se s nimi a zanedlouho jsou z vás tři dobří kamarádi. Psaný jazyk vám dá pár dobrých tipů na knížky, k mluvené řeči zajdete na večeri a celá vaše trojka se má parádně. Co víc si přát? Ty dva jazyky získaly nového společníka a vy je poznáváte nadzvukovou rychlostí, protože si můžete popovídat o tom, co čtete, a počíst o tom, co jste slyšeli.

Pokud ale nezačnete výslovností, celá idylka se zhroutí. Uváznete totiž v pasti rozbitých slov.

Na rozbité slovo narazíme vždycky, když máme *mylnou představu* o tom, jak se nějaké slovo vyslovuje. Takové výrazy se pak nedají předávat mezi psaným jazykem a mluvenou řečí a náš malý kroužek přátel se rozpadá.

Možná jste na rozbitá slova narazili i ve svém rodném jazyce. Já rozhodně ano: většinu svého života jsem strávil v přesvědčení, že slovo *scheme* (plán, schéma nebo také projekt) se vyslovuje „ším“. Při čtení jsem měl v hlavě *color* „šímz“ (barevné palety), *pyramid* „šímz“ (pyramidové podvody) a „šíming“ *con men* (pleticháře, kteří se jich dopouštějí). Slovo „ším“ mělo naneštěstí kamaráda jménem „skím“. „Skím“ se svým významem a používáním zdálo „ším“ docela podobné. Nikdy jsem je ale neviděl pohromadě, takže jsem také nikdy úplně nevěděl, kdy použít které. Kdykoli to šlo, vyhýbal jsem se proto oběma. Skutečnou totožnost slova „skím“ jsem odhalil až na vysoké, když jsem se konečně rozhodl oba výrazy vyhledat na internetu a rozlousknout, jaký je mezi nimi rozdíl. Místo toho jsem zjistil, že ona dvě slova jsou ve skutečnosti *jedno* slovo a jedna chyba ve výslovnosti („skím“ je správně).

Moje dvě *schemes* žila v puklině, kterou si našla mezi mou mluvenou řečí a psaným jazykem. Tahle puklina byla naštěstí malá. Jen zřídka jsem do ní spadl a nechal se zmást – *schemes* přece jen nepotkáváme denně. Ale považte, jaké těžkosti by nastaly, kdyby se to v našem jazyce slovy jako *schemes*, *skímz* a *šímz* jen hemžilo. Nikdy byste si nemohli být jistí jejich přesným významem a použitím, a tak byste měli velké potíže si je zapamatovat a uplatnit je.

V rodném jazyce do pasti rozbitých slov nejspíš příliš často nespádnete. Obklopují vás rozhovory, knihy, filmy a televizní pořady, které nakonec zachytí i ty nejuvstřednějši výslovnostní chyby. V cizím jazyce podobné štěstí nemáte. Na konci intenzivního kurzu francouzštiny pro pokročilé jsem seděl ve třídě se sedmi dalšími studenty a debatovali jsme o filozofii. Nedávno jsme četli Sartrovo *S vyloučením veřejnosti* a porovnávali autorovy myšlenky s těmi Descartesovými. Byl to asi ten nejabstraktnější a nejintelektuálstější rozhovor, jaký jsem kdy vedl, ke všemu ve francouzštině. Jedna z mých kolegyně se přihlásila a upozornila na ještě jednoho filozofa, kterého bychom neměli opomenout.

Kromě už zmíněného „Dekárta“ je podle ní třeba pamatovat také na „Deskartése“.

Tip dne pro francouzštinu

Pokud na cestách narazíte na potulné francouzské slovo, můžete předpokládat, že souhláska na konci se nevyslovuje. Výjimku představují souhlásky obsažené v anglickém slově *careful* (*c, r, f a l* se často vyslovují).

Moji kolegyni zradilo rozbité slovo. V tomhle případě máme ovšem co do činění s jazykem *plným* podobných výrazů. Francouzština je svým svérázným pravopisem proslulá. Valná většina koncových souhlásek v tomhle jazyce se zahazuje: *beaux* se vyslovuje „bo“ a *vous* zase „vu“. Podobné zvláštnosti se objevují téměř v každém jazyce: v angličtině se třeba fráze jako „I'm going to go“ postupně mění v „I'm gonna go“, které se možná nakonec vyvine až v „I gonn' go.“ Takové změny probíhají rychleji v mluvené řeči než v písmu, každý jazyk se proto nakonec rozdělí na dva. I francouzštinu tvoří dva jazyky: psaný jazyk *Descartese* a mluvená řeč „Dekárta“.

V ideálním světě, který jsem před chvílí vykreslil, vy a tyhle dva jazyky vyrůstáte bok po boku a navzájem se podporujete.

Nová slova a střípky gramatiky nabyté při čtení se zapojí do vašich rozhovorů. A *další* nová slova zaslechnutá v rozhovorech si zase najdou cestu do vašeho psaní. Pokaždé, když narazíte na dosud neznámý vstup, zlepší to vaše porozumění a plynulost na všech rovinách vašeho jazyka.

Popsaný proces funguje, jen dokážete-li úspěšně propojit slova, která *čtete*, s těmi, která *slyšíte*. Moje kolegyně četla v knihách o *Descartesovi* a v debatách slyšela o „Dekártovi“. Nezvnitřnila si pravidlo o vypouštění koncových souhlásek ve francouzštině, a tak zápasila s dvojicí rozbitých slov – mužů s podobnými jmény, velmi podobnými přesvědčeními a identickou profesí. Při debatě se o své chybě dozvěděla, ale co další stovky nebo tisíce slov, která jsme *neprobírali*? Kolik dalších rozbitých *desserts*, *budgets* a *terrains* vyzbrojených tichými koncovými souhláskami a čekajících na svou příležitost nadělat zmatek na ni ještě číhá?

Čím lépe si na začátku zvnitřníte dobré výslovnostní návyky, tím méně času promarníte naháněním rozbitých slov. Pokud si dokážete pro výslovnost vybudovat instinktivní cit, každé nové slovo, které si přečtete, si automaticky najde cestu do vašich uší a úst a každé nové slovo, které uslyšíte, podpoří vaše porozumění při čtení. Ve výsledku víc rozumíte, rychleji se učíte a neslepujete rozbitá slova. Zároveň se vám informace snáz ukládají do paměti, uděláte lepší dojem na rodilé mluvčí, a až budete připraveni, popovídáte si s nimi s větší sebejistotou.

Jak to všechno zvládnout co nejsvižněji? Kdybyste měli strávit dva měsíce ponořeni do výslovnostních pravidel a samohláskových diagramů dřív, než se naučíte první slovo, nejspíš by vás to znudilo. Ke správné výslovnosti potřebujete zvolit takovou cestu, která vás rychle naučí základy a pak váš cit pro výslovnost posiluje a rozvíjí, zatímco pracujete na ostatních složkách jazyka. V téhle kapitole rozeberu tři hlavní výzvy, které před vámi stojí: trénink uší, trénink úst a trénink očí. Probereme rozdíly mezi nimi, metody vedoucí k jejich zdoání i odměny, kterých se vám díky tomu dostane.

NATRÉNUJ UCHO, PŘEPROGRAMUJ MOZEK

Dyš ste v depresi, spomeňte na tu píseň Krásné je šít!

—HYMAN KAPLAN K PANÍ MOSKOWITZOVÉ
(PAN KAPLAN MÁ STÁLE TŘÍDU RÁD, LEO ROSTEN)*

Malinkým dětem se ve světě jazykové výuky dostává velkého uznání. Mají zdánlivě nadlidskou schopnost slyšet rozdíly mezi *všemi* zvuky ve *všech* jazycích – a že těch zvuků není málo. Jazyky světa obsahují zhruba 800 hlásek (šest set souhlásek a dvě stě samohlásek). Většina jazyků si z nich vybírá okolo 40 a z nich tvoří slova, i když čísla se u jednotlivých jazyků mohou docela výrazně lišit – v Papui Nové Guinei existuje minimalistický jazyk jménem rotokas, který si vystačí s 11 hláskami, naopak jazyk taa, jímž se mluví v Botswaně, jich používá až 112 (a k tomu čtyři tóny!).

Některé z těchto hlásek jsou našim uším zcela cizí (africké jazyky využívající mlaskavky nám mohou znít bizarně), ale většina z nich představuje jemnou variaci známého zvuku. Ve světových jazycích existuje přinejmenším deset různých *t*, mluvčí angličtiny mezi nimi ale jen zřídka slyší rozdíl. Dvě různá *t* můžeme zaznamenat ve spojeních „my cat Stan“ a „my cat’s tan“.^{**} Rozlišení těchto zvuků nehraje v angličtině velkou roli, pokud tedy nenavštívíte kočičí solária. Kdybyste se ovšem učili korejsky, zjistili byste, že *t* ve slovech *tan* a *Stan* jsou dvě úplně jiné hlásky tvořící naprosto odlišná slova.

Rozdíly mezi oněmi deseti *t* neslyšíte, protože jste se je naučili ignorovat. V útlém dětství jste je dokázali rozlišit všechna. Svět byl kvůli tomu docela matoucí místo. Obklopovali vás nesrozumitelně hovořící dospělí a každý z nich vyslovoval svoje samohlásky

* Do češtiny převedl Antonín Přidal (Praha: Odeon, 1987). Pozn. red.

** Zvukový rozdíl mezi *t* ve slovech *Stan* a *tan* tkví v přídechu (aspiraci). Ten se používá po písmenech *p*, *t* a *k* na začátku přízvučné slabiky („my cat’s t^han“), předchází-li však uvedeným souhláskám písmeno *s*, přídech se nepoužije („my cat Stan“). Pro úplnost: „My cat Stan“ znamená „můj kocour Stan“ a „my cat’s tan“ znamená „opálení mojí kočky“. Pozn. red.

a souhlásky trošku jinak. V uších vám zvonily *stovky* různých hlásek a vy jste se snažili v tomhle chaosu najít nějaký řád.

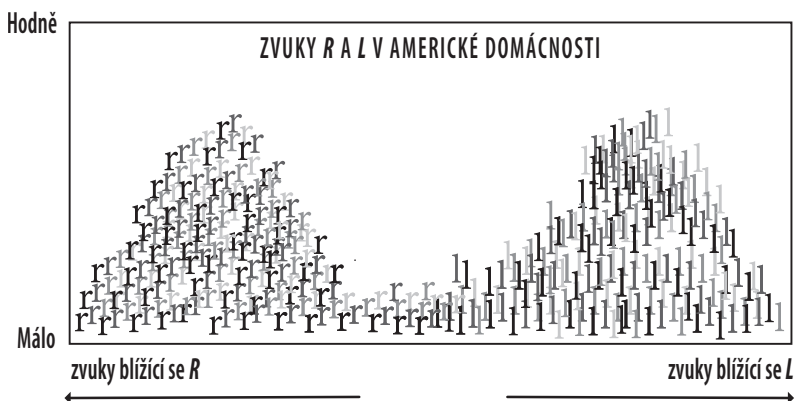
Trojí „t“ v korejštině

Korejšтина má tři souhlásky, které se dají splést s t: ㅌ jako v anglickém slově *tan*, ㅈ jako ve jméně *Stan*, a ㅊ , které zní trochu jako kříženec mezi t a d.

Objevovat jste ho začali ve věku mezi půl rokem a rokem. Nejlepší data týkající se tohohle procesu pocházejí z výzkumů rozdílů mezi Američany a Japonci. Na skenech mozku výzkumníci vidí, zda člověk dokáže sluchem rozlišit rozdíl mezi libovolnými dvěma zvuky. Když dospělý Američan v monotónním proudu „rock... rock... rock... rock“ uslyší „lock“, jeho mozková aktivita náhle vzroste. U dospělého Japonce se ve stejném případě žádná změna neukáže. Japonské nemluvně s rozlišením obou zvuků nemá sebemenší potíže, o tuhle schopnost však mezi šestým a dvanáctým měsícem věku postupně přijde.

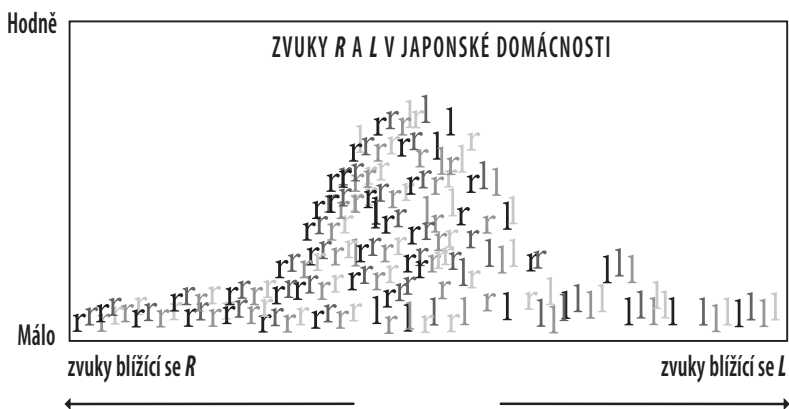
Co se v onom klíčovém období stane? Mozek dítěte shromažďuje statistiku. Mezi hláskami *r* a *l* je spojitě kontinuum a souhláska může padnout *kamkoli* na tuhle linii. Typické nemluvně v americké domácnosti uslyší stovky mírně odlišných souhlásek, které se na dané spojnici rozdělí do dvou větších hromádek: na zvuky blížíící se *r* a zvuky blížíící se *l*. Kdybyste nahráli běžný den v životě amerického kojence a spočítali tyhle zvuky, dospějete k rozložení zobrazenému na dalším grafu.

Máme tendenci přemýšlet o *r* a *l* jako o dvou rozdílných zvucích, ale mýlíme se. Každá souhláska ve skutečnosti představuje *skupinu* přibližně podobných zvuků. Tyhle skupiny si vytváříme podle zvukového prostředí, v němž vyrůstáme. Protože neslycháme mnoho zvuků mezi *r* a *l*, (správně) usoudíme, že všichni ti žvatlající dospělí nepoužívají varianty *několika set* souhlásek, ale jen *dvou*. Miminko

v japonské domácnosti nejspíš uslyší mnoho stejných zvuků, ale většina z nich spadne přímo doprostřed spektra *r-l*:

Japonský kojeneček si (správně) seskupí *všechny* tyhle zvuky do jedné souhlásky na půli cesty mezi *r* a *l*. Japonské *r* nezní úplně jako *r*, ale ani jako *l*. Když se do něj zaposloucháte, zjistíte, že váš mozek naladěný na rozlišování mezi těmito dvěma hláskami neví, jak si s japonským *r* poradit. Víceméně náhodně jej proto zařadí do jedné ze dvou skupin souhlásek, které znáte. Až uslyšíte někoho mluvit anglicky se silným japonským přízvukem, všimněte si, že na místě, kde by chtěl říct *l*, nevysloví *r*. Vysloví souhlásku, kterou úplně přesně neslyšíte.

Jak slyšet neslyšitelné: Kouzlo testování minimálními páry

Vraťme se k našemu dospělému Japonci napojenému na skener mozku, který naslouchá monotónnímu opakování „rock... rock... rock... rock...“. Jak už jsme zmínili, když do nahrávky tajně propašujeme „lock“, neprojeví se u něj žádná nervová reakce. Zatím jsme ale neprobírali, jak děsivé zjištění to je z hlediska jazykové výuky. Nejde o to, že by náš Japonec špatně interpretoval, co slyší – on zkrátka mezi těmi dvěma hláskami *neslyší* rozdíl. Pokud jde o jeho mozek, slova *rock* a *lock* by se klidně mohla psát stejně. Když se učí jazyk rozlišující mezi *r* a *l*, bojuje proti vlastnímu mozku. Jakou asi může mít šanci na úspěch?

Nejslibnější výzkum na tomhle poli pochází ze souboru studií provedených na Stanfordské univerzitě a Univerzitě Carnegieho–Mellonových. Vědci vzali skupinu dospělých Japonců, dali jim pár babek, sluchátka a počítač a posadili je do místnosti, kde poslouchali nahrávky slov *rock* a *lock*. Testování měli za úkol stisknout tlačítko s nápisem „Rock“, když slyšeli „rock“, a tlačítko s nápisem „Lock“, když slyšeli „lock“. Jejich výkony byly pochopitelně strašné a ani s časem se vůbec nelepšily. Zatím žádná sláva.

A teď přichází ten zázrak: Další skupina účastníků měla stejné podmínky, tentokrát se ale na obrazovce po každém stisknutí tlačítka ihned zobrazilo hodnocení. Po správné odpovědi testování vždycky uviděli zelenou fajfku, po nesprávné bliklo červené X. Najednou se začali učit. Po třech dvacetiminutových sezeních si úspěšně přeprogramovali mozek. Pozdější skeny zaznamenaly při testech „rock... rock... rock... lock...“ *zřetelnou* reakci. Účastníci se naučili slyšet neslyšitelné.

Tenhle výzkum můžeme využít i pro naše potřeby. *Rock* a *lock* jsou typickými zástupci zvláštní skupiny slov označovaných jako minimální páry. Jde o dvojice výrazů lišící se jen jednou hláskou. Překypují jimi všechny jazyky. Nejednoho ze svých rakouských studentů, které jsem učil anglicky, jsem mučil na rozdílech mezi minimálními páry jako *thinking* a *sinking*, *SUS-pect* a *sus-PECT*

nebo *niece* a *knees*.^{*} Tyhle dvojice míří přímo k jádru potíží se slyšením jazyka a jejich trénování se zpětnou vazbou představuje ten nejlepší způsob, jak si vycvičit uši a přeprogramovat mozek.

Prchavé japonské R

Japonské *r* (objevující se ve slovech jako *origami*, *rāmen* nebo *tempura*) ve skutečnosti zní jako kombinace hlásek *r*, *l* a *d*, v níž *r* má nad ostatními trochu navrch. Pro Američana je to strašlivě náročná souhláska. Při přípravě na jedno ze svých videí s ukázkami výslovnosti jsem strávil dobrou půlhodinu opakováním slova *rāmen* podle nahrávky a pořád tu zatracenou hlásku neslyším ani ji nedokážu dobře zformovat. Naštěstí se mi nikdy nestalo, že by mluvčí japonštiny nevěděli, co chci, když si v Japonsku objednávám *biru* (pivo). Jak by taky mohlo? Nic jako *bilu* v japonštině neexistuje.

Základní minimální páry ve svém cílovém jazyce najdete na začátku mnoha mluvnických příruček vybavených céděčky (a rozhodně budou ve všech učebnicích výslovnosti). Sám pak na sebe беру závazek nabídnout vám na svém webu testování pomocí minimálních párů v tolika jazycích, v kolika je dokážu najít (*blog. Fluent-Forever.com/chapter3*). Takové testy jsou poměrně primitivní – přehrají nahrávku („lock“) a zeptají se, jaké slovo jste slyšeli (*rock*, nebo *lock?*) – ale co jim chybí na eleganci, to doženou výsledky. Používal jsem je při učení se (příšerně těžkých) zvuků v maďarštině; stačilo mi dvacet minut denně po dobu deseti dní. S testy si zároveň užijete hodně zábavy, při každém opakování cítíte, jak se vám mění ucho.

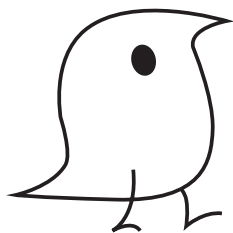
* Německé studenty češtiny by autor mohl trápit páry jako *peru* a *beru*, *zoufat* a *zouvat* nebo třeba *chodit* a *hodit*. Pozn. red.

Přínosy tréninku ucha: Rozpoznávání vzorců a jejich porušování

Když testování minimálními páry využijete hned na začátku své cesty poznávání jazyka, půjde vám učení v budoucnu mnohem rychleji. Slovíčka vám nebudou znít cize, a tak si je snáz zapamatujete. Díky naladění uší na danou řeč také lépe porozumíte rodilým mluvčím. Nebudete marnit čas napravováním špatných výslovnostních návyků a budete ho moct věnovat tomu, abyste vstřebávali jazyk rychlostí blesku.

Jak trénink ucha tohle všechno dokáže? Dá vám schopnost rozpoznávat jednotlivé zvuky. To ale není všechno. Jelikož trávíte čas tím, že se na zvuky *soustředíte*, budete vnímat jemné změny způsobené řetězením hlásek. To vám poskytuje dvě superschopnosti: uslyšíte zvuková pravidla a také jejich porušování.

Zvuková pravidla propojují pravopis se zvukem a zvuk se zvukem. Říkají vám, jaké zvuky se dají spojovat („sticks“ je v angličtině v pořádku) a jaké ne („svickz“ není). Jazyky obsahují spoustu složitých zvukových pravidel a my je dokážeme velmi dobře pochytit, *pokud je slyšíme*. Dá se to pozorovat u dětí. Vědci mají šikovný lingvistický test pro ty anglicky mluvící, kterým je kolem pěti let. Ukážou jim obrázek podivného ptáčka a prohlásí „Tohle je wug!“

A WUG

Pak dětem ukážou dva ptáčky a řeknou: „A teď tady máme dva! Jsou tady dva...“ a děti radostně vykřiknou: „Wugz!“

Vypadá to jednoduše a roztomile, nezapomeňte ale, že tyhle děti provádějí *mimořádně složitou* operaci. Někde hluboko ve svých malých hlavičkách nějak zjistí, že množné číslo tohotohle *úplně nového slova* by v angličtině končilo ve výslovnosti na „z“, zatímco množné číslo jiného nového slova, třeba *heef*, by končilo na „s“ (a množné číslo slova *tass* na „iz“).^{*} Nad těmito pravidly se nedá jen tak mávnout rukou, každý jazyk je přitom má jiná (německé děti neřeknou „wugz“, ale „vaks“). Máte-li uši citlivé na každý zvuk ve svém jazyce, *všimnete si*, když se někde projevuje zvláštní zvukové pravidlo, a pokaždé, když si ho všimnete, budete blíže k tomu, abyste ho přijali za své.

Česká zvuková pravidla

Také v češtině najdeme celou řadu zvukových pravidel, která pochytí i děti. Malí Češi a Češky například na otázku „Ke komu pojedeme?“ v případě návštěvy u dědečka odpoví „k dědečkovi“ a v případě návštěvy u kamaráda Karla zase „ke Karlovi“. Vědí, kdy mají předložku *k* vokalizovat a kdy ne, aniž by jim kdy kdo o nějaké vokalizaci povídal. (Pozn. red.)

Vaše druhá superschopnost vám umožní porušení těchto pravidel zaznamenat. V angličtině máme spoustu fonetických regulí: třeba *k* se vždycky vyslovuje jako „k“ (například ve slově *kick*), až na případy, kdy to neplatí (třeba ve slově *knife*, v němž se *k* nevyslovuje). Na pravidlech a výjimkách je hezké, že i když jsou strašlivě složitá jako ty v angličtině (v jiných jazycích jsou naštěstí skoro *vždycky* jednodušší), nikdy nevytvářejí nové zvuky. V angličtině

* Množné číslo podstatných jmen se v angličtině tvoří pomocí koncovek -s (případně -es). Ve slovech majících před touhle koncovkou neznelou souhlásky se vyslovuje jako *s* (např. *cat* – *cats* [kæts]), ve slovech se znělou souhláskou na konci naopak jako *z* (např. *car* – *cars* [ka:rz]), a končí-li slovo na sykavku, vyslovuje se koncovka jako *iz* (např. *bus* – *buses* [bʌsɪz]). Pozn. red.

neexistuje jediné slovo, které by využívalo jiné zvuky než těch 41 nebo 42 zavedených. A tohle platí v každém jazyce.

Dokážete-li slyšet všechny zvuky dané řeči, může vás překvapit *pravopis* některého slova, ale nikdy jeho zvuk. To vám umožní učit se rychleji, protože paměť nemusí zápasit s ukládáním těžko popsatebného nového zvuku. Představuje-li slovo jako *mjödur* kombinaci šesti známých zvuků, už nezní tak cize a jeho zapamatování nebude o nic těžší než zapamatování nějakého neobvyklého, ale srozumitelného jména, jako třeba Lakira.

Díky tomu si dokážete do paměti uložit přesnou výslovnost nových slov, což vám umožní je rozpoznat, když je pronese rodilý mluvčí. Voilà. Svou dovednost rozumět tomu, co slyšíte, jste hned na začátku pořádně postrčili kupředu. Teď dokážete z každého setkání s mluvenou řečí v cílovém jazyce vytěžit nová slovíčka a gramatiku. Voilà. Právě jste svou slovní zásobu a znalosti gramatiky podpořili na zbytek života. To všechno získáte výměnou za pár hodin studia minimálních párů. Pokud se tyhle zvuky naučíte i *vytvářet*, jste plně vyzbrojeni do boje.

HLAVNÍ BODY

- Mozek je naprogramován tak, aby ignoroval rozdíly mezi cizími zvuky. Přeprogramujete ho poslechem minimálních párů – podobně znějících slov jako *zoufat* a *zouvat* – v cílovém jazyce, při kterém se testujete tak dlouho, dokud se mozek nepřizpůsobí a nedokáže nové zvuky rozlišit.
- Takhle metoda cvičení vám umožní lépe rozpoznávat slova, která někdo řekne, a snáze si je zapamatovat.

NATRÉNUJ PUSU, DOSTAŇ TU HOLKU*

Lidem nezáleží na tom, kolik toho víte, dokud nevědí,
jak moc vám na nich záleží.

—THEODORE ROOSEVELT

Nedávno se mě někdo zeptal: „Kdybych měl čtyři hodiny na to, abych se připravil na rande s kambodžskou supermodelkou, jak ten čas využiju nejlíp?“ Odpověděl jsem: Nauč se jednu frázi – jedno jakou – opravdu dobře. Sedni si na pár hodin k YouTube nebo Wikipedii, prohlížej si obrázky s nastavením úst a napodobuj nahrávky, dokud nebudeš na tři vteřiny znít jako rodilý mluvčí. To ji zaručeně dostane.

Přesný přízvuk má velkou sílu. Je to gesto vyjadřující vrcholnou empatii. Spojuje vás s kulturou druhého tak, jak to samotná slova nikdy nedokážou. Kvůli kultuře jiného člověka totiž ohýbáte nejen svou mysl, ale i svoje *tělo*. „Božúr“ se v pár vteřinách naučí kdekdo. Ale zjistit, jak jde takové *bonjour* přes ústa a jazyk vašemu protějšku, naučit se správně zacházet se svaly, záhyby a samotným povrchem hrdla a rtů tak, aby se pohnuly stejně jako u rodilého mluvčího – to je neklamné, nepopíratelné a neodolatelné vyjádření, že vám na druhém záleží.

Abych byl fér, tu a tam vám dobrý přízvuk dokáže i trochu zavařit. Před pár lety jsem se před cestou do Japonska naučil několik jednoduchých frází v japonštině. Vzpomínám si, jak jsem pak přišel k jedné dámě a zeptal se jí, kde najdu nejbližší obchodní dům. Vykulila oči, překvapená, že na ni bílý čahoun promluvil s docela solidním japonským přízvukem. Vzápětí na mě v odpověď vypálila několik rychlých vět. Bolestně jsem se zašklebil, omluvně zdvihl ruce a zablekotal japonsky něco ve smyslu: „Japonsky! Já! Ne! Trochu! Trochu trochu! Jen!“ Žena zastavila palbu, zasmála se a ukázala doleva. Stejně si ale myslím, že zapracovat na dobrém přízvuku za tu námahu stojí.

---

* Nebo kluka.

Opačný případ – silný cizí přízvuk – vám problémů způsobí mnohem víc. Obzvláště špatnou pověst má v tomto ohledu Paříž: legenda praví, že vám kratičké „božúr“ dokáže pokazit zážitek z návštěvy jakéhokoli podniku.* Narazíte na to ale zkrátka *všude*. Lidé se silným cizím přízvukem jsou často považováni za méně zběhlé v daném jazyce (a za všeobecně méně inteligentní), než ve skutečnosti jsou.

Není to spravedlivé, ale dá se to pochopit. Je nepříjemné mluvit s někým, u koho si nejsme jistí, co říká nebo zda nám rozumí. Abyste pocit nepohodlí zmírnili, začnete možná mluvit hlasitěji, používat jednodušší slova, přejdete do jazyka svého protějšku (pokud můžete) nebo se dotyčnému úplně vyhnete. Můj otec při objednávání čínského jídla pokaždé z nevysvětlitelných důvodů nasadí přehnaný španělský přízvuk. Když máme pocit, že nám ostatní nerozumějí, chováme se všichni trochu jako blázni.

Tyhle tendence vám mohou při učení pěkně zavařit. Když vám při vašich pokusech o francouzštinu budou Francouzi raději odpovídat anglicky, přijdete o potřebný kontakt s jazykem.

Trénujte svoje ústa

Nyní zkusíme přijít na to, jak si vypěstovat dobrý přízvuk. Často slýchám, že dotáhnout přízvuk k dokonalosti je pro člověka staršího dvanácti let nemožné. To ale jednoduše nemůže být pravda: hercům a zpěvákům se to přece daří v jednom kuse, a nejsme přitom o nic chytřejší ani lepší než zbytek lidstva. Jen na výslovnost klademe důraz. Nic jiného nám ostatně nezbyvá – za špatnou němčinu zapláceno nedostaneme. Investujeme proto do správné výslovnosti čas: začínáme s ní brzy a budujeme si povědomí o tom, co se v našich ústech při mluvení děje.

---

* Takhle reputace už dnes možná není oprávněná. V poslední době jsem od nikoho, kdo do Paříže cestoval, neslyšel o nějak mimořádně nezdvořilém zacházení.

Polovinu dobrého přízvuku dělá správné načasování. Zpěváci si osvojují výslovnost *úplně na začátku*, takže se pak nemusí potýkat s léty špatných návyků. Abychom mohli vkročit na jeviště a neztrapnit se, učíme se papouškovat slova dřív, než vůbec tušíme, co znamenají. Vy byste to měli dělat stejně. Odložíte-li práci na přízvuku na později, každé slovo ze své slovní zásoby stokrát (nebo tisíckrát) zmrzačíte. Odtud pramení mýty jako 12 let coby věková hranice pro zvládnutí přízvuku – špatné návyky se odstraňují těžko. Pokud naopak začnete na přízvuku pracovat v rané fázi učení, budete daleko spíš vyslovovat všechna nová slova správně. S každým naučeným výrazem si upevníte dobré výslovnostní návyky, které vám vydrží na celý život.

Pokud jste se jazyk už někdy učili, možná máte některé špatné návyky hluboce zakořeněné. To vaši cestu sice prodlouží, ale neklesejte na mysli. Nejdřív ta špatná zpráva: Vaše staré návyky nezmizí, máte je natrvalo vyryté v nějaké mozkové úžlabině. Vybudujeme tedy nové návyky ve vedlejší úžlabině. Až si natrénujete uši a ústa, abyste zvuky vašeho jazyka dokázali utvářet správně, čeká vás úkol naučit se každé nové slovo s parádním novým přízvukem. Nakonec zjistíte, že vám v hlavě znějí dva hlasy – mizerný starý a úžasný nový. Důsledným a vědomým vybíráním nového hlasu pro nová slova budete posilovat dobré návyky, dokud se v nich nezabydlíte lépe a pohodlněji než v těch špatných. Možná vám tu a tam unikne nějaké „božúr“, ale obecně vzato si vypracujete fajnový přízvuk, díky kterému tu kambodžskou supermodelku, co za ní pálíte, sbalíte.

Jak se tedy naučíte vyslovovat nové zvuky? Co vědí herci a zpěváci a všem ostatním je to utajeno? Není to zas tak složité. Jednoduše víme, že zvuky, které vydáváme, se tvoří pohyby svalů v ústech. Budujeme si povědomí o běžných pohybech našeho jazyka a rtů a učíme se je kombinovat pár novými způsoby. Když například říkáte „ú“, jako v citoslovci „bú“, vaše rty utvoří kroužek. Když je v takovém kroužku necháte a zkusíte říct „í“ jako ve slově „sví“, vyjde vám z úst legrační zvuk. Tuhle novou samohláskou najdete na konci francouzských slov, jako je *fondue*. Když si ji

trochu natrénujete, budete moct na večírcích dělat nabubřelého kreténa. („Promiň, cože jste to jedli? Fondju? Možná máš na mysli *fondue*? Aha, už rozumím!“)

Chcete-li ovládnout vlastní ústa, potřebujete informace. Potřebujete vědět, co vaše ústa vlastně *dělají*, když je otevřete. Takové informace bývají těžko přístupné, ukrývají se totiž za obtížně proniknutelnou lingvistickou hantýrkou. Pojmy jako *neznělá epiglotální frikativa* nezní zrovna inspirativně, a tak je většina lidí nucena spoléhat na příšerné, matoucí popisy: „Zní to podobně jako ‚ch‘, jen je to ještě víc vzadu v krku, asi jako když kloktáte, jenom je to ještě hlubší.“ Vytvořil jsem na YouTube sérii videí, která vám potřebné informace o výslovnosti poskytnou (*blog.Fluent-Forever.com/chapter3*). Podívejte se na ně. Mají celkem pětatřicet minut, během nichž pochopíte, jak vaše ústa dělají, co dělají.

Ve videích probírám nesmírně cenný nástroj – mezinárodní fonetickou abecedu (International Phonetic Alphabet, IPA). Vytvořili ji – jak jinak – Francouzi, kteří se nějak potřebovali vyrovnat s faktem, že čtyři z pěti písmen ve slově *haies* (ploty) se nevyslovují (celé slovo se vysloví jako „e“). Fonetická abeceda, kterou vyvinuli, umí dvě úžasné věci: přepisuje jazyky do jednoduše čitelných zvuků a k tomu vám sdělí, jak každý z těchto zvuků vytvořit. Angličtina zná deset způsobů, jak napsat zvuk „u“. V IPA je vždycky jen jeden: *u*.

Absurdní anglický zápis: food, dude, flu, flew, fruit, blue, to, shoe, move, tomb, group, through

Úžasný zápis v IPA: fud, dud, flu, flu, f.ɹut, blu, tu, fu, muv, tum, grup, θ.u

Každé písmeno v IPA představuje nejen zvuk, ale také sadu pokynů k jeho vytvoření. To se velmi hodí. Když jsem začínal s maďarštinou, vyhledal jsem si její zvuky na Wikipedii. Pár jich bylo docela zvláštních: tenhle jazyk používá mimo jiné *ĵĵ*, které

v podstatě odpovídá hlásce *dž* jako ve slově *džudo*, jen se při tom nepřestanete špičkou jazyka dotýkat spodních zubů. Nemluvil jsem o tom s žádným Maďarem a nikdo mi neporadil, že mám dát jazyk do téhle podivné polohy. Vyčetl jsem to ze samotných znaků abecedy IPA a vy to můžete zvládnout taky.

Má to dva háčky: IPA je obvykle plná odpudivého technického žargonu a používá podivné znaky. Těch znaků se nezbavíte – například angličtina má jen 26 písmen pro 42 zvuků, takže se fonetická abeceda bez zvláštních znaků *neobejde*.^{*} Se žargonem vám ale pomoci dokážu. K vytvoření jakéhokoli zvuku obecně potřebujete jen tři informace: musíte vědět, co udělat s jazykem, co se rty a co s hlasivkami, a těch možností není *zas tak* moc. Hlasivky mohou být aktivní, nebo neaktivní. To je celé – právě v tom je jediný rozdíl mezi „sss“ a „zzz“. Když vyslovujete samohlásky, v zásadě platí, že máte rty buď zaokrouhlené do kroužku jako při „u“, nebo ne. To je zase všechno. Zbytek abecedy IPA se zaměřuje na polohu a chování vašeho jazyka.

V příloze 4 najdete tabulku k rozšířování abecedy IPA. Naražíte-li na podivný zvuk, kterému nerozumíte, můžete si na Wikipedii otevřít příslušný článek pro váš jazyk (například „IPA pro španělštinu“ nebo „IPA pro svahilštinu“) a porovnat ho s mou tabulkou. Ta vám sdělí, kam s jazykem, co se rty a s hlasivkami. Můžete ji využít jako univerzální dekódovací nástroj, který přeloží slovo jako *mjóður* do série poloh jazyka, rtů a hlasivek. Tyhle informace vám ve spojení s vašimi nově vytrénovanými ušima podstatně usnadní napodobování všech nových zvuků jazyka, kterému se učíte.

^{*} Čeština je sice co do počtu písmen bohatší než angličtina (máme jich 42), část písmen a hlásek se ale nepřekrývá. Písmenu *q* například odpovídá kombinace dvou hlásek: [k] a [v], písmeno *n* zase odpovídá hned třem hláskám: [n] jako ve slově *brána*, [ɲ] jako ve slově *bránit* a [ŋ] jako ve slově *branka*. Zvláštní znaky tedy potřebujeme i my. Pozn. red.

Metoda zpětného řetězení: Jak dostat do úst i to nejprapodivnější slovo

Svědomitě jste se nadrtili všechny nové zvuky, pak náhodně otevřete učebnici a bez varování na vás vyskočí slovo jako *Höchstgeschwindigkeitsbegrenzung* (maximální povolená rychlost v němčině). Co teď? Jednotlivé zvuky nejsou nijak zvlášť obtížné. Jak ale donutit jazyk proskočit tolika cirkusovými obručemi za sebou?

Vezměte to odzadu. Vyslovte konec slova a pak přidávejte jedno písmeno po druhém, dokud ho nevyslovíte celé. Pojďme to zkusit s ruským slovem pro „šklubnu sebou“ (třeba „pokaždé, když tohle slovo vidím, šklubnu sebou“) – *vzdrognu*. V tom se před první samohláskou zvládlý zřetězit hned čtyři souhlásky. Jauvajs. Půjdem na to odzadu. S vyslovením *vzdrognu* můžete mít potíže, určitě ale dokážete říct *nu*. Teď můžete přidat písmenko a zkoušet říkat *gnu*. Jakmile vám to půjde, postupujte dál, písmeno po písmenu:

o... gnu... ognu

r... ognu... rognu

d... rognu... drognu

z... drognu... zdrognu (tohle je ošemetné, zabzučte jako včela – „zzzz“ – a navažte „drognu“. *Zdrognu!*)

v... zdrognu... vzdrognu (stejná taktika: „vvvvvzzzzzz-drognu“. Řekněte to desetkrát rychle za sebou.)*

Tahle technika se nazývá zpětné řetězení (*back-chaining*) a je to starý trik zpěváků, který dělá s jazykem hotové zázraky. Využíváte svalovou paměť, abyste jej přesvědčili ke kouskům, které dřív nezvládal. S osmi novými pohyby najednou si neporadí, jednu

---

* Čechům výslovnost slova *vzdrognu* nepůsobí zas tak velké obtíže. Na řetězení některých souhlásek jsme prostě zvyklí – vzpomeňte si na jazykolam „Chrt pln skvrn zhltl hrst zrn“. Zkuste ale vyslovit třeba název islandského národního parku *Jökulsárgljúfur*. Pozn. red.

novou kombinaci dvou známých zvuků ale překonat dokáže. Když dlouhá a složitá slova rozsekáte na malé jednoduché úseky, zjistíte, že váš jazyk svede pozoruhodná akrobatická čísla.

Jazykové triky

Metoda zpětného řetězení je, mimochodem, klíčem k prolomení jazykolamů. Slova totiž s její pomocí můžete spojovat stejně jako písmena. Opravdovou výzvou pro cizince je třeba česká klasika: *Strč prst skrz krk*.

Možná se divíte, proč postupujeme zrovna odzadu. Šlo by přece začít od *v* a pak pokračovat *vz*, *vzd*, *vzdr* a tak dál. Jistě, to by určitě šlo. Podle mých zkušeností to ale tak dobře nefunguje. Vezmeme-li to pozpátku, po každém připojení písmene procvičíme konec slova. Díky tomu je pro nás jednodušší a jednodušší výraz automaticky správně doříct. Pak se stačí soustředit jen na kratičký okamžik na samém začátku (*H...*), a zbytek jazyk dojde na autopilota (...*öchstgeschwindigkeitsbegrenzung!*). Když se postaráte o to, aby byl *konec* slova co nejjednodušší a nejnámější, nemůžete se na cestě k němu ztratit.

HLAVNÍ BODY

- Je důležité udělat dobrý první dojem, a ten v každém jazyce zprostředkovává přízvuk. Dobrý přízvuk může rozhodnout o tom, zda půjde o rozhovor začínající ve francouzštině a končící v angličtině, nebo o rozhovor vedený po celou dobu v jazyce Baudelairově.
- Vylepšete svůj přízvuk tím, že si u každého nového zvuku osvojíte základní suroviny – pozici jazyka, rtů a hlasivek. Tyhle informace vám poskytne mezinárodní fonetická abeceda (IPA).

- Narazíte-li na složité kombinace zvuků, rozebírejte je odzadu metodou zpětného řetězení tak dlouho, až si je váš jazyk zautomatizuje.

NATRÉNUJ OKO, UVIDÍŠ VZORCE

Růže na stole ta
 Růžena stoletá
 v peřině kde
 v peří někde
 bělá se květ

Bělásek vět
 poletoval zlatem mysu
 poletoval zlatem mísu
 v pokoji kde spí na sukni
 v pokoji kde spíná sukni

—VÍTĚZSLAV NEZVAL*

Teď víte, jak natrénovat uši, aby slyšely nové zvuky, a ústa, aby je dokázala vyslovit. Jak ale zjistíte, jaké zvuky vytvářet? Ústa a uši potřebujete nějak propojit se systémem zápisu svého cílového jazyka – pravopisem.

Počkejte momentík. Co když chcete jen mluvit? Děti se přece jazyk naučí dřív, než se učí číst. Proč by to stejně nemohli udělat dospělí?

Mohli bychom, ale stálo by nás to hodně času i peněz. Děti se učí jazyk tím, že poslouchají a sledují dospělé *tisíce a tisíce hodin*.

* NEZVAL, Vítězslav. *Nezařazené básně: Balady Manoně, Kůň a tanečnice a verše z dalších knih. Dílo XXXIV*. (Praha: Československý spisovatel, 1988).

Dospělí to pro svoje děti dělají zadarmo, *vám* by ale ti stejní dospělí zřejmě vystavili tučný účet.

Psaného slova je na druhou stranu všude dost a zadarmo. I když nezamýšlíte číst ve francouzštině žádnou knihu, přes Obrázky Google můžete najít tisíce ilustrovaných příkladů ke každému jejímu slovu. To je příliš dobrý zdroj na to, abyste ho ignorovali. Potíž s psanými výukovými materiály spočívá v riziku rozbitých slov, jak jsme viděli u Dekárta a Descartese, a tenhle problém musíme nějak překonat.

Jeho povaha je v každém jazyce jiná, protože pravopis a výslovnost si v různých jazycích odpovídají různou měrou. Angličtina se svým pověstným potrhlym pravopisem se řadí mezi ty největší výtečníky, ale i ona se řídí pravidly, na která se dá spolehnout (i když je jich hodně). Díky nim dokážete předvídat i výslovnost neexistujících slov jako *ghight*, *phime* a *moughtation* (přibližná výslovnost: „gait“, „faim“, „móteišn“). Dokonce i u čínštiny, kde jednotlivé znaky neoznačují zvuky, ale spíš celá slova, zjistíte, že ony znaky často obsahují vodítka k výslovnosti, což rodilým mluvčím (a pokročilým studentům čínštiny) umožňuje předvídat výslovnost nových znaků. Každý jazyk má svoje vzorce a nám velmi usnadní práci, když tyhle vzorce dokážeme dostat do hlavy.

Pokud víme, co děláme, může to být hračka. Zvnitřňování opakujících se vzorců nám jde velmi dobře – i pětileté anglicky hovořící dítě ví, že *s* na konci slova *dogs* se vyslovuje jako „z“, kdežto *s* na konci slova *cats* jako „s“ (české děti zase vědí, že *led* i *let* se přečte „let“). K osvojení nového vzorce potřebujeme jediné: všimnout si ho, když se objeví.

To si můžeme pojistit mnoha způsoby, třeba poslechem nahrávky každého nového slova, které čteme. *Nejlépe* nám ale poslouží fonetická abeceda. Tím nechci říct, že by nahrávky nebyly užitečné. Naopak, jsou skvělé (ba přímo nezbytné)! Občas nám ale někdo musí říct, co slyšíme, abychom to skutečně uslyšeli. Už jsme se setkali s jednou dobrou fonetickou abecedou – tou mezinárodní – nakonec ale nejde ani tak o tu konkrétní abecedu, jako spíš o to, co sděluje. Pro mě za mě byste mohli použít klidně

i „božúr“, kdybyste *přesně* věděli, jak by to znělo z úst rodilého Francouze.* Hledáme způsob, jak *vidět*, co slyšíme a také co *neslyšíme* (což je úplně stejně důležité).

Zvuková vodítka v čínštině

Víc než 80 % čínských slov obsahuje fonetická vodítka. Například znak 沐 – *mù* – (umývat se) zahrnuje malý znak pro strom – 木 – který se také vyslovuje *mù*. Získání citu pro základní čínské znaky vám umožní s rozumnou přesností odhadnout výslovnost nového znaku – možná si tipnete *pang*, když půjde o *bang*. Čínské znaky mohou prozradit i leccos ze svého významu: 木 – *mù* (dřevo/strom), 森 – *sēn* (les). Systém zápisu mají *opravdu* promyšlený.

Naše oči fungují jako důležitý zdroj informací. Když si nedáváme pozor, dokážou ošálit uši tak, že neposlouchají. Taková nepozornost nám může zabránit naučit se potřebné vzorce. Ukazoval jsem takhle kamarádovi jednu ze svých digitálních kartiček na francouzštinu. Obsahovala slovo *chat*, obrázek kočky a nahrávku.

„Ša,“ řekla nahrávka (*t se nevyslovuje*).

„Šot,“ opakoval kamarád.

„Ne, je to *ša*,“ opravoval jsem ho.

„Aha. Dobře,“ odpověděl. „Šat.“

Na tenhle problém narážím se svými studenty angličtiny často. Je opravdu strašně těžké donutit studenta říct „*lisn*“, když se dívá na slovo *listen* (poslouchat). Jakmile ho naučím fonetickou abecedu, problém zmizí. Nikdo nevyšloví *t* ve slově *listen*, když má před očima *lisn*.

Když se učím jazyk sám, obvykle využívám kombinaci nahrávek a fonetické abecedy, alespoň do doby, než ten malý Francouz v mé hlavě začne znít opravdu *pořádně* francouzsky. Pak nahrávky

* Ale vážně, „božúr“ nepoužívejte. Fuj.

odložím a začnu spoléhat na fonetickou abecedu. Jestliže je daný jazyk foneticky *mimořádně* nekomplikovaný a já si výslovností začnu být (možná příliš) jistý, postupně vyřadím i fonetickou abecedu.

Opravdu se *musíte* naučit celou novou fonetickou abecedu? Ne nutně, obzvlášť pokud má váš jazyk relativně jednoduchá a striktní pravidla pravopisného zápisu, jako je tomu ve španělštině nebo maďarštině. Pak se můžete spolehnout na nahrávky. I v těchto jazycích vám ale fonetická abeceda může usnadnit život, a to ve dvou ohledech: pomáhá uvidět a uslyšet zvukové pravidlo, když se vynoří – jako když čtete *wugs*, ale vyslovujete „wugz“ – a nabízí vám další úhel pohledu na tutéž informaci. Vzhledem ke svérázné povaze paměti vám to úkol paradoxně *ulehčí*. Tím, že se toho učíte víc, se méně nadřete.

Více je méně: paradox učení

Na první pohled se zdá, že vás čeká spousta práce. Budujete si spojení mezi svými ušima, ústy, pravopisem a fonetickou abecedou. Sliboval jsem vám jednoduchou a rychlou výukovou metodu a pak jsem vám naložil k naučení celou hromadu úkolů. Místo francouzského slůvka *rue* (ulice), vyslovovaného „ry“, vám dávám tohle:

r

Zápis ve francouzštině: Vždy r

Znak v IPA: Obrácené R – ʀ

Pozice jazyka (viz přílohu 4): Kořen jazyka se dotýká patrového čípku, kousek za místem, odkud se vyslovuje „k“.

Typ souhlásky (viz přílohu 4): Vibrační. Necháte čípek rychle kmitat nahoru a dolů proti jazyku.

Hlasivky (viz přílohu 4): Aktivní

ue*Znak v IPA: y**Pozice jazyka (viz přílohu 4): Jazyk se nachází nahoře a vepředu, jako když vyslovujeme „í“.**Rty (viz přílohu 4): V kroužku, jako když vyslovujeme „ú“.*

A to jsme se zatím ani nedostali k té „ulici“. Tropím si z vás snad šoufky?

Dělám to schválně, a hned vám vysvětlím proč: čím víc se o něčem dozvíte, tím snáz to budete zvládat a tím méně času vám to zabere z dlouhodobého hlediska. Když se snažíte důvěrně seznámit s „cizími“ zvuky svého nového jazyka, ta *nejjednodušší* a *nejkratší* cesta je naučit se toho o nich *co nejvíce*.

Tenhle fenomén se potvrzuje u každého předmětu a tématu. Jako malý jsem zbožňoval matematiku. Byla hezky úhledná a všechno v ní souviselo se vším. Zapamatujete si, že 3×4 je 12, pak se dozvíte, že 4×3 je taky 12, a nakonec si začnete uvědomovat, že pořadí se dá přehodit u *jakýchkoli* dvou násobených čísel. Zjistíte, že 3×4 a 4×3 jsou příklady něčeho mnohem většího – nějakého abstraktního, pohyblivého vzorce, kterému se říká *násobení*. A každý nový příklad vám z tohohle obřího pohyblivého vzorce pomůže udržet v hlavě trochu víc. Ten vzorec se mění a s každým novým drobným poznatkem je jemněji odstíněný a podrobnější. Brzy začnete vnímat spojitosti mezi násobením a dělením, mezi násobením a mocniteli a mezi násobením a zlomky. Nakonec se váš obří pohyblivý vzorec násobení stane součástí ještě *většího* pohyblivého vzorce: světa *matematiky*.

Dokud jsem každou novou věc, kterou jsem se naučil, dokázal zapojit do tohohle světa, šla mi matematika hravě. Všiml jsem si, že spolužáci bojující s tímhle předmětem nezápasí ani tak s matematikou, jako spíš se *souvislostmi*. Snažili se naučit nazpaměť rovnice, ale nikdo jim nedokázal ukázat, jak tyhle rovnice souvisejí se vším, co se naučili předtím. Byli odsouzeni k nezdaru.

V určitém bodě poznávání matematiky se jim ten propojený svět rozsypl na kousíčky a oni se snažili osvojovat si tyhle fragmenty izolovaně, což je mimořádně náročná záležitost. Jak si vůbec někdo může pamatovat něco jako vzorec na výpočet objemu šestibokého hranolu? Jak se má člověk přinutit, aby ho to zajímalo natolik, že si to skutečně zapamatuje?

Je to o hodně snazší, když vidíte spojení mezi jednotlivými kousky – jak násobení souvisí s obsahem obdélníka, jak obsah obdélníka souvisí s trojúhelníky a lichoběžníky a jak objem hranolů souvisí zase s násobením. Nemusel jsem se učit vzorce nazpaměť, představovaly jen příklady něčeho mnohem, mnohem většího.

Matematika bývá někdy těžká ze stejného důvodu, z jakého jsou někdy těžké jazyky. V určité chvíli vám unikne nějaká spojitost, a pokud vás někdo nevezme za ruku, nevrátí se s vámi zpátky a tu spojitost vám neukáže, jste najednou odsouzeni k memorování mizerných vzorců.

Povahu paměti jsme už probírali, takže víme, proč tomu tak je. Pokaždé, když můžeme propojit dvě vzpomínky, posílíme je obě – *neurony, které se společně aktivují, se spolu také spojují*. Když se naučíte, že *è* ve francouzském slově *mère* (matka) zní jako „e“, vytvořili jste si jedno spojení. Když se pak dozvíte, že *ai* ve slově *lait* (mléko) se také vyslovuje „e“, vytvořili jste si hned tři spojení: spojení mezi „e“ a *lait*, mezi „e“ a *mère* a mezi *lait* a *mère*. Tahle tři spojení si zapamatujete mnohem snáz než původní *è* = „e“. Přidáním dalších střípků informací si výrazně usnadňujete práci. Učíte se rychleji, takže se z dlouhodobého hlediska nadřete méně.

Má to samozřejmě svoje limity. Tvorba vzpomínek je umění, které si žádá rovnováhu. Klidně byste mohli strávit celé dny zjišťováním zajímavostí o „e“, aniž by vám to nutně muselo pomoci s učením francouzštiny. Na druhou stranu, kdybyste tohle úplně přeskočili a já bych vám jednoduše uložil k naučení hromádku francouzských slov, jste zpátky v hodině matematiky a učíte se vzorečky z paměti. Jak poznáte, kdy je více skutečně méně a kdy je více prostě více?

Klíčem je *relevance*. Pokud vy sami něco vnímáte jako užitečné, stojí za to se to naučit. Co za podstatné nepovažujete, to za to nestojí. V příloze 4 pro vás mám klíč k dešifrování celé abecedy IPA.* Jestli ale vaše oblíbená učebnice nebo slovník znaky IPA nepoužívá, neučte se je nazpaměť (využijte je jen jako referenci). Když už víte, jak vyslovit „í“ (což víte), nepotřebujete se zabývat pozicí jazyka při tomhle zvuku. Pokud se vám na druhou stranu nějaký zvuk zdá cizí a těžký, opřete se do toho jako blázní. Zjistěte si všechno. Naučte se jeho možné zápisy, chování v ústech, vztahy k dalším zvukům, které už znáte. Podívejte se, jak jej zapisuje vaše učebnice nebo slovník. Vyhledejte si slova, v nichž se vyskytuje. Zkrátka dělejte, co můžete: čím víc toho bude, tím méně práce vám to dá. Je to jako kouzlo.

HLAVNÍ BODY

- Každý jazyk obsahuje síť spojitostí mezi pravopisem a zvuky. Zvnitřněním a automatizací těchto vzorců si při učení ušetříte obrovskou spoustu práce.
- Nejjednodušší cesta, jak si zmíněné vzorce zvnitřnit, vede přes využití systému SRS. Vytvořte si výukové kartičky ke všem potřebným způsobům zápisu.
- K cizím zvukům a složitým vzorcům v tomhle procesu přistupujte z co nejvíce úhlů – od zápisu přes zvuky až po konkrétní pozice úst používané pro každý zvuk. Můžete tak těžit z jedné z nejzvláštějších vlastností učení: čím víc střípků a dílků posbíráte, tím méně času vám zabere jejich učení.

* Abych byl přesný, pár dílků IPA v mém klíči chybí, ale bez afrických mlas-kavek se nejspíš obejdete.

CO UDĚLAT HNED TEĎ: OSVOJTE SI ZVUKOVÝ SYSTÉM SVÉHO CÍLOVÉHO JAZYKA

Osvojení zvukového systému jazyka nemusí nutně zabrat spoustu času. Při učení řeči, jako je španělština, si poslechnete pár nahrávek, podíváte se na několik příkladových slov ke každému zápisu a můžete se posunout ke slovní zásobě. S arabštinou vás čeká trochu víc práce.

Ale *práce* – to je příliš silné slovo. Mně osobně věnování se zvuku poskytuje hluboké uspokojení a zároveň mě baví. Nemyslím, že je to jen kvůli mé profesi zpěváka. Spíš to funguje opačně. Zvuk nám umožňuje propojovat naše myšlenky s tělem. Vidíme na obloze letět orla, obrátíme se ke svému společníkovi, náš jazyk klesne dolů, rty se náhle otevřou, utvoří kroužek a aktivují se hlasivky: „Orel!“ Už Rousseau říkal, že osvojením přízvuku si bereme duši jazyka. To není žádná práce, ale splynutí s něčím vyšším.

Pojďme tedy splývat. Na konci téhle knihy najdete *Galerii* (strana 203). Tam se naučíte vytvářet výukové kartičky na výslovnost. V jakém rozsahu je využijete (a *zda* vůbec), ale závisí na tom, jakou metodu si vyberete.

Ke správné výslovnosti se dá dobrat dvěma základními cestami: standardní a nevyšlapanou. Standardní cesta využívá publikované zdroje: třeba gramatické příručky s céděčkem nebo knihy zaměřené speciálně na výslovnost, taktéž vybavené céděčkem. Pokud vaše gramatická příručka obsahuje nahrávky, výklad o výslovnosti bude pravděpodobně rozdělený na lekce rozestěté po celé knize. Ignorujte všechnu slovní zásobu a gramatiku a přeskočte vždycky na část o výslovnosti. Tam si poslechněte nahrávky, napodobujte je a pak se posuňte k další lekci výslovnosti, dokud neprojdete všechny. Je-li vaše učebnice gramatiky pouze textová, zvažte koupi specializované výslovnostní příručky s céděčkem, kterou projdete od začátku do konce. Kdybyste potřebovali pomoci se zapamatováním nějakého zvuku nebo zápisu, můžete si vybrat vhodné kartičky z *Galerie* v téhle knize.

Nevyšlapaná cesta využívá pomůcky, které jsme už spolu objevili – testování minimálními páry k natrénování uší, abecedu IPA instruuující ústa a systém SRS na to, abychom to všechno dostali do hlavy – a sestavuje z nich výslovnostní тренаžér. Tyhle nástroje testují vaše uši tak dlouho, až se naučíte slyšet zvuky svého nového jazyka, propojíte je se vzorci pro jejich zápis a s pomocí systému SRS jimi nakrmíte hlavu.

Snažil jsem se vám tenhle úkol co nejvíc usnadnit a vzal na sebe velký díl té úmorné práce. Vytvářím тренаžéry pro tolik jazyků, pro kolik zvládnou, tak rychle, jak to jen jde. Pokud ho nabízím i pro ten váš, berte ho. Moje тренаžéry jsou levnější než výslovnostní příručky a měly by být výrazně účinnější (a rychlejší) než standardní cesta. V případě, že je využijete, nemusíte teď vyrábět *žádné* výukové kartičky. Stáhněte si a nainstalujte тренаžér a během pár týdnů budete mít výslovnost v malíku.

Nenašli jste svůj jazyk v nabídce (nebo raději děláte věci sami)? Nalistujte si *První galerii* (strana 217). Ukážu vám, jak si během pár hodin vyrobit vlastní výslovnostní тренаžér. Využijete k tomu kombinaci několika zdrojů.

Materiály

RYCHLÁ PROHLÍDKA SKŘÍŇKY S NÁŘADÍM NA VÝSLOVNOST
(ODKAZY NA *Fluent-Forever.com*)

Materiály k výuce výslovnosti jsou hodně různorodé. Některé učebnice začínají podrobnou kapitolou věnovanou abecedě, pravopisu a zvukům a jsou doplněny céděčky, která překypují ukázkami jednotlivých hlásek, minimálních párů, slov a celých vět. Jiné vám poskytnou letmý přehled („některé francouzské samohlásky jsou nosové“) a jdou dál. Tady je shrnutí nabídky:

Materiály dostupné zdarma

NEOSTRADATELNÝ NÁSTROJ! – Forvo.com (BEZPLATNÉ NAHRÁVKY SLOV): Vezměme to jedno po druhém. Seznamte se s webem *Forvo.com*. Nabízí bezplatné nahrávky více než dvou milionů slov ve třech stovkách jazyků namluvené rodilými mluvčími. Až začnete vyrábět výukové kartičky, Forvo se stane vašim nejlepším přítelem. Používáte-li Anki, přidejte si nahrávky z tohoto webu na kartičky. Jestli jste se rozhodli pro Leitnerovu krabičku, nejméně jednou týdně si projděte svůj seznam slovíček, ta nejnovější přečtete nahlas a přehrajte si jejich nahrávky na Forvu. Jestli z vašich úst nezní stejně, opakujte je, dokud se to nespraví. Jakmile dosáhnete stabilně přesné výslovnosti, můžete s ověřováním přestat, ale do té doby se ho držte. Nemá cenu plynně hovořit špatně vyslovovaným jazykem – *nikdo jím s vámi totiž nebude mluvit*.

Rhinospike.com (BEZPLATNÉ NAHRÁVKY VĚT): Rhinospike je šikovný web s nahrávkami od rodilých mluvčích. Pošlete tam text a někdo ho pro vás namluví, obvykle během jednoho až dvou dnů. Máte v učebnici seznam minimálních párů, ale už ne zvukovou verzi těchto slov? Můžete o ni někoho požádat přes Rhinospike. Je to také skvělé místo, kde se dají získat nahrávky celých vět i s intonací. Tímhle webem tak můžete prohnat i příkladové věty z vaší učebnice.

Tip k Rhinospike

Pokud nahrajete něco ve svém jazyce pro někoho jiného, bude váš požadavek na nahrávku zpracován rychleji. Web tímto způsobem motivuje lidi k pořizování nahrávek.

NEOSTRADATELNÝ NÁSTROJ! – MOJE SÉRIE VIDEÍ K VÝSLOVNOSTI NA YOUTUBE (viz blog.Fluent-Forever.com/chapter3): Koukejte

se na ně podívat. Provedou vás vašimi ústy a abecedou IPA. Srozumitelně vám vysvětlí výslovnost a zpřístupní vám jednu z nejúčinnějších výslovnostních pomůcek, kterou IPA je.

NEPOSTRADATELNÝ NÁSTROJ! – IPA PRO ŠPANĚLŠTINU, FRANCOUŠTINU A TD. NA WIKIPEDII – Tenhle nástroj jsem už zmiňoval. Můžete si z něj zkopírovat všechna příkladová slova k jednotlivým zvukům a v kombinaci s přílohou 4 z nich vytěžit konkrétní pokyny, jak nastavit ústa při jakémkoli zvláštním zvuku cílového jazyka.

ONLINE SLOVNÍKY (*Wiktionary.org*): Z Wikitionary se stává skvělý zdroj pro spoustu jazyků, u mnoha slov totiž nabízí i výslovnost zapsanou v IPA.

ONLINE SLOVNÍKY (JINÉ): Ke každému jazyku je dispozici několik online slovníků, přičemž některé z nich jsou přímo *vynikající*. Na ty nejlepší mám odkazy na mém webu. Používáte-li Anki, jsou digitální slovníky s informacemi o výslovnosti obzvláště šikovné: během pár vteřin do nich můžete zadat hledané slovo, zkopírovat si informace o výslovnosti a vložit je přímo na výukovou kartičku.

YOUTUBE obsahuje zdroje různorodé kvality – nedá se na ně spolehnout. Dost se mi ale osvědčil na otázky typu: „Jak utvořím španělské *r*?“ Nezodpovídají je nutně experti, ale často si poslechnete rodilé mluvčí, kteří vám dají užitečné tipy.

FOREIGN SERVICE INSTITUTE (*fsi-language-courses.org*) na internetu zdarma nabízí volně dostupné učebnice 41 jazyků. K většině z nich jsou k dispozici nahrávky MP3 a zhruba polovina začíná podrobným výkladem výslovnosti, včetně testování pomocí minimálních párů, probírá pravidla pravopisu a tak dál. Tyhle výukové materiály jsou staré a některé navíc opravdu *mimořádně* nudné, v mnoha se ale najdou vynikající nahrávky. Když se vám podaří u nich neusnout, získáte všechny potřebné informace.

Placené materiály

MOJE VÝSLOVNOSTNÍ TRENAŽÉRY (*blog.Fluent-Forever.com/chapter3*) vám poskytnou testování pomocí minimálních párů, pravidla pravopisu, příkladová slova a dostatek slovní zásoby, abyste si zvukové a pravopisné vzorce nového jazyka vštípili. Spouštějí se přes Anki. Při jejich používání si tak uděláte představu, jak tahle aplikace funguje (což vám pomůže při tvorbě vlastních kartiček).

ITALKI.COM vás propojí s rodilými mluvčími, kteří s vámi budou konverzovat nebo vás učit za opravdu přívětivou sazbu či za stejný objem konverzace ve vašem jazyce. Můžete tak s rodilým mluvčím hodinu procházet slovíčka a nechat si opravovat výslovnost, což je nesmírně nápomocné.

DOBŘÁ VÝSLOVNOSTNÍ PŘÍRUČKA bude vybavena céděčkem, ukáže vám schémata úst a jazyka a provede vás celým výslovnostním systémem dané řeči. Nejlepší z těchto knih zahrnují i testování pomocí minimálních párů. Takové učebnice neexistují pro každý jazyk, pokud je ale objevíte, budou pro vás mimořádně užitečné.

VÝJIMEČNĚ DOBRÁ UČEBNICE S CÉDĚČKEM bude začínat kvalitním výkladem výslovnosti a poskytne vám všechno, co v tomto směru potřebujete.

DOBŘÝ SLOVNÍK obsahuje průvodce fonetickou abecedou, která může vypadat různě – od pár značek tu a tam až po plnohodnotnou abecedu IPA (nebo taky plnohodnotnou *náhodnou abecedu, na níž se dohodla redakce*). Možná bude dokonce začínat obstojným přehledem pravidel pravopisu. Když si koupíte tištěný slovník s přehlednými informacemi o výslovnosti, můžete v něm jednoduše vyhledávat příklady slov na svoje první výukové kartičky.

Pro pokročilejší

Někteří středně pokročilí studenti mají štěstí. Studovali u učitelů, kteří kladli důraz na vynikající výslovnostní návyky, a získali díky tomu dobrý základ. Nedělá jim problém rozlišit sluchem zvuky cílového jazyka, mají dobrou výslovnost a vybudovali si intuitivní cit pro vztahy mezi zvuky a pravopisem. Jiným se však takového štěstí nedostalo.

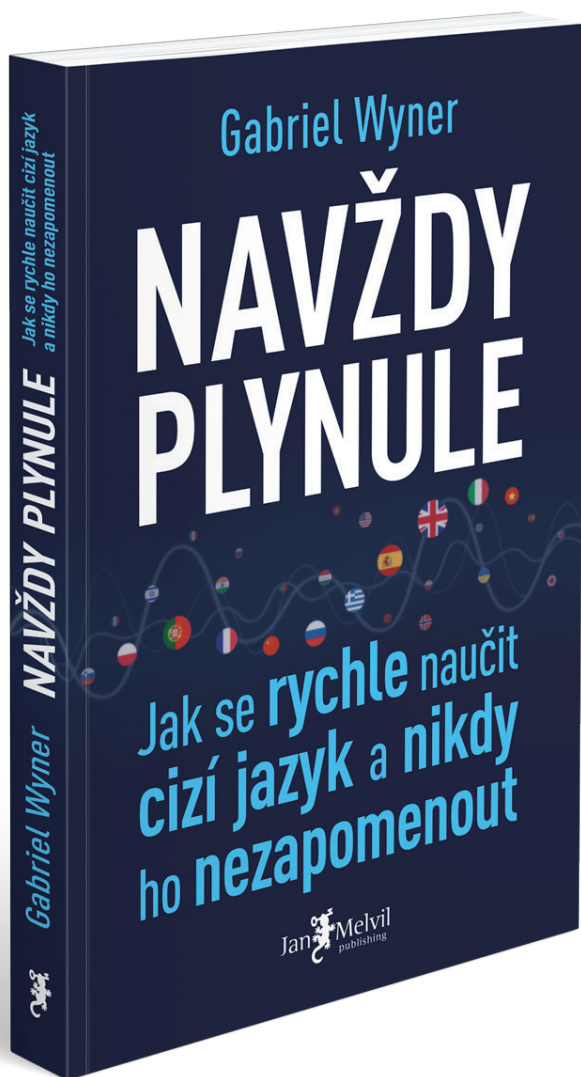
Zhodnoťte poctivě svoje schopnosti a pak si vyberte potřebné nástroje. Pokud v kýženém jazyce jen s obtížemi rozlišujete mezi podobnými zvuky (třeba mezi slovy *roux* a *rue* ve francouzštině), pomůže vám testování pomocí minimálních párů. Využijte můj výslovnostní trenažér – přesně k tomu slouží.

Jestli zvuky slyšíte, ale máte potíže s jejich napodobením, pohrajte si s přílohou 4 nebo si na *italki.com* najděte lektora, který s vámi bude trénovat výslovnost, dokud v ústech nezískáte pro zvuky svého cílového jazyka cit.

Pokud si pořád nemůžete zapamatovat, jak se napsaná slova vyslovují, jednoduše využijte kartičky z *První galerie* (strana 217).

Úsilí vynaložené teď urychlí váš pokrok během celé další cesty. Zároveň zajistí, že s vámi rodilí mluvčí budou skutečně *mluvit* a nepřejdou při nejbližší příležitosti do lámané angličtiny.

Volně šiřitelná ukázka z knihy NAVŽDY PLYNULE – Jak se rychle naučit cizí jazyk a nikdy ho nezapomenout

Kupte si papírovou nebo elektronickou verzi knihy
za skvělou cenu na
www.melvil.cz